

EUROOPA PARLAMENT

2004

2009

Istungidokument

LÕPLIK
A6-0254/2006

20.7.2006

RAPORT

Naiste perspektiivid rahvusvahelises kaubanduses
(2006/2009(INI))

Naiste õiguste ja soolise võrdõiguslikkuse komisjon

Raportöör: Hiltrud Breyer

SISUKORD

	lehekülg
EUROOPA PARLAMENDI RESOLUTSIOONI ETTEPANEK.....	3
SELETUSKIRI	10
MENETLUS	14

EUROOPA PARLAMENDI RESOLUTSIOONI ETTEPANEK

naiste perspektiivide kohta rahvusvahelises kaubanduses (2006/2009(INI))

Euroopa Parlament,

- võttes arvesse nõukogu 22. detsembri 1998. aasta määrust (EÜ) nr 2836/98 soolise võrdõiguslikkuse küsimuste arengukoostöösse integreerimise kohta¹;
- võttes arvesse nõukogu 20. detsembri 2000. aasta otsust 2001/51/EÜ, millega kehtestatakse meeste ja naiste võrdõiguslikkust käsitleva ühenduse raamstrateegiaga seotud tegevusprogramm (2001–2005)² ja selle vastav tööprogramm;
- võttes arvesse ÜRO 1979. aasta konventsiooni naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta (CEDAW) ja selle vabatahtlikku protokollit;
- võttes arvesse 15. septembril 1995. aastal Pekingis ÜRO neljandal ülemaailmsel naiste konverentsil vastu võetud deklaratsiooni ja tegevusplatvormi;
- võttes arvesse ÜRO 2000. aasta juuni resolutsiooni Pekingi tegevusplatvormi jätku kohta ning Pekingi tegevusplatvormi ülevaatamist ja hindamist ning ÜRO Peaassamblee 23. eriistungjärgu 2005. aasta märtsi lõppdokumenti;
- võttes arvesse komisjoni 18. juuli 2001. aasta rohelist raamatut „Euroopa ettevõtete sotsiaalse vastutuse raamistiku edendamine“ (KOM(2001)0366);
- võttes arvesse komisjoni teatist „Majanduskasvu- ja tööhõivepartnerluse rakendamine, muutes Euroopa ettevõtete sotsiaalse vastutuse eeskujuks“ (KOM(2006)0136);
- võttes arvesse ÜRO norme riikidevaheliste korporatsioonide ja teiste äriettevõtete inimõiguslaste kohustuste kohta, mis on heaks kiidetud 13. augustil 2003. aastal ÜRO inimõiguste edendamise ja kaitsmise allkomisjoni poolt;
- võttes arvesse Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) 1977. aasta novembri kolmepoolset põhimõtete deklaratsiooni riikidevaheliste ettevõtete ja sotsiaalpoliitika kohta ning OECD 27. juuni 2000. aasta juhendit riikidevahelistele ettevõtetele;
- võttes arvesse ILO 18. juuni 1998. aasta deklaratsiooni aluspõhimõtete ja -õiguste kohta tööl, ILO soovitus R 100 võõrtöötajate kaitsmise kohta vähearenenud riikides ja maaladel, ILO soovitus R 111 diskrimineerimise kohta töö- ja kutsealal, ILO soovitus R 156 töötajate kaitsmise kohta tööga seotud niisuguste riskide eest, mis tekivad töökeskkonnas õhu saastatuse, müra või vibratsiooni tõttu, ja ILO soovitus R 191 emaduse kaitsmise soovitus parandamise kohta;
- võttes arvesse ÜRO 2000. aasta septembri millenniumi deklaratsiooni ja sellesse 14.–16.

¹ EÜT J L 354, 30.12.1998, lk 5.

² EÜT L 17, 19.1.2001, lk 22.

septembrini 2005 toimunud ÜRO 2005. aasta ülemaailmsel tippkohtumisel tehtud parandusi ja ajakohastamist;

- võttes arvesse 16.–17. detsembri 2004. aasta Brüsseli Euroopa Ülemkogu järeldusi, mis kinnitavad Euroopa Liidu täielikku pühendumist millenniumi arengueesmärkidele ja poliitika sidususele;
 - võttes arvesse 18. juuni 2004. aasta ÜRO Peaassamblee XI kaubanduse ja arengu konverentsi deklaratsiooni „São Paulo vaim“;
 - võttes arvesse Euroopa Parlamendi 15. novembri 2005. aasta resolutsiooni globaliseerimise sotsiaalse mõõdme kohta¹;
 - võttes arvesse kodukorra artiklit 45;
 - võttes arvesse naiste õiguste ja soolise võrdõiguslikkuse komisjoni raportit (A6-0254/2006),
- A. arvestades, et rahvusvahelisel kaubandusel on potentsiaali aidata kaasa soolise võrdõiguslikkuse saavutamisele ja edendada naiste majandusliku, sotsiaalse ja poliitilise mõjuvõimu suurendamist nii produktiivsetes kui ka reproduktiivsetes sfäärides; arvestades, et kaubanduse globaliseerimisprotsess on siiski aidanud kaasa töösuhete formaalsuse vähenemisele, ebakindla tööhõive suurenemisele ja töötuse feminiseerumisele majanduse mitmetes sektorites;
- B. arvestades, et 1,3 miljardist vaesuses elavast inimesest maailmas 70% on naised; arvestades, et naistel on üldiselt keerulisem saada juurdepääsu haridusele, varale, krediidile ja teistele ressurssidele ja tootmisfaktoritele, samuti poliitilisi otsuseid tegevatele organitele ja neid piiravad soorollid ja need ebavõrdsused piiravad naiste võimalusi kaubanduse liberaliseerimise potentsiaalsete eeliste kasutamisel; arvestades, et kogu maailmas ei anta naistele võimalusi, mida nad vajavad oma majandusliku ja sotsiaalse olukorra parandamiseks, kui samal ajal on naistel lisakohustus hoolitseda laste ja majapidamise eest;
- C. arvestades, et sooline ebavõrdsus, mis piirab naiste juurdepääsu tootmisvahenditele ja turule, takistab pikaajalist majanduskasvu, sest naised kulutavad suhteliselt suurema osa oma teenitud sissetulekust haridusele, tervise eest hoolitsemisele ja ülalpidamiskuludeks ning et kogu elanikkonna majanduslik potentsiaal ei ole seega täielikult kasutatud;
- D. arvestades, et kaubanduslepingud peavad täielikult järgima kehtivaid rahvusvahelisi inimõigus-, sotsiaalsete ja töötajate õiguste alaseid seadusi ning respektima kehtivaid rahvusvahelisi konventsioone, mis nõuavad jätkusuutlikku arengut;
- E. arvestades, et reproduktiivseid ja koduseid kohustusi ning samuti perekonna eest hoolitsemise ja sotsiaalhoolduse osutamise kohustusi peetakse enamikus ühiskondades üldiselt naiste esmaseks funktsiooniks, kuid need on suures osas tunnustamata ja tasustamata;

¹ *Vastuvõetud tekstid*, P6_TA(2005)0427.

- F. arvestades, et kui turu liberaliseerimine ei võta arvesse soospetsiifilisi faktoreid, soodustab see sellised protsessid nagu ebakindla tööhõive feminiseerumine, naiste eksploateerimise suurenemine ja kogu maailmas vaeste naiste, sealhulgas migrantidest naiste, elatise teenimise strateegiatega segilöömine;
- G. arvestades, et kaubanduse liberaliseerimine on tugevasti kaasa aidanud naiste osaluse suurenemisele mitteformaalses majanduses;
- H. arvestades, et ILO määratleb mitteformaalset majandust kui majandust, mis põhineb tööhõivel ilma lepingu, hüvitiste või sotsiaalse kaitseta, mis leiab aset nii mitteformaalsete ettevõtete sees kui ka neist väljaspool;
- I. arvestades, et rahvusvahelise migratsiooni feminiseerumisele ei pöörata piisavalt tähelepanu; arvestades, et võõrtöölistel keelatakse tihti nõuda õiglasi töötingimusi ja kaitset võõrtöölisi vastuvõtvatelt riikidelt;
- J. arvestades, et intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu (TRIPS) kaasamine WTOsse 1995. aastal piiras juurdepääsu üldistele ravimitele selliselt, et 2005. aasta detsembris otsustati Hongkongis, et TRIPSi lepingut tuleb muuta,
1. rõhutab, et kaubanduse liberaliseerimisel on naistele ja meestele erinev mõju, osutab vajadusele tõelise sidususe järele Euroopa soolise võrdõiguslikkuse poliitika eesmärkide ning kaubandus-, arengu- ja abi osutamise poliitika vahel eesmärgiga edendada võrdõiguslikkust naiste ja meeste vahel nendes poliitikavaldkondades; rõhutab, et majanduses osalemine on võti naiste mõjuvõimu suurendamiseks ja nende struktuurse diskrimineerimise ületamiseks, mis viib naiste ja nende perekondade paranenud elukvaliteedini ja aitab kaasa naiste aktiivsemale osalemisele poliitikas ning sotsiaalse sidususe tugevdamisele; üks eesmärkidest on vara õiglane jagamine, võrdsed õigused ja majanduslik iseseisvus;
 2. märgib, et kuigi kaubanduse liberaliseerimisest ja otsestest välisinvesteeringutest on uute töövõimaluste näol kasu saanud ka arvukalt naisi, on liberaliseerimine samuti aidanud kaasa töösuhete destruktureerimisele, töötingimuste halvenemisele ja töökohtade feminiseerumisele maailma majanduse kõigis sektorites;
 3. nõuab tungivalt, et komisjon võtaks rahvusvaheliste majandusinstituutide juures ette samme, et panna paika tegevuskava soolise võrdõiguslikkuse lõimimiseks rahvusvahelisse kaubanduspoliitikasse, sealhulgas selged järelevalve ja hindamise mehhanismid; nõuab olemasolevate tegevuskavade, eeskirjade ja programmide kiiret muutmist instrumentideks ja vahenditeks, mis edendavad soolist võrdsust ja võrdõiguslikkust;
 4. palub nõukogul ja komisjonil seada prioriteediks kõigi CEDAW reservatsioonide eemaldamine ja selle vabatahtliku protokolliga ratifitseerimine kõigi partnerriikide poolt;
 5. palub komisjonil esitada kaks korda aastas Euroopa Parlamendi naiste õiguste ja rahvusvahelise kaubanduse valdkonnas pädevatele komisjonidele aruande, mille esitavad naiste huvides rahalist abi andvate ja abi saavate asutuste töötajad ning mille eesmärk on tõestada, et see abi jõuab adreessadini ja seda ei juhita kõrvale selle esialgsetest

eesmärkidest;

6. rõhutab vajadust uurida, kuidas naised saaksid kaubanduse liberaliseerimisest kasu ja süstemaatiliselt koguda soo põhjal eraldatavaid andmeid, et heastada praeguses kaubanduspoliitikas ja ülemaailmsete majandusinstitutsioonide tegevuses eksisteerivat soopimedust; palub komisjonil esitada Euroopa Parlamendile selleteemaline iga-aastane arenguaruanne; tuletab meelde, et sooline analüüs peab olema täies ulatuses osa praegusel ajal komisjoni poolt täidetavate kaubanduslepingute jätkusuutlikkuse mõju hindamisest;
7. palub komisjonil korraldada soolise mõju hindamine enne mis tahes kaubanduslepingu sõlmimist kolmandate riikidega ja kehtestada tõhusad tingimuslikkuse klauslid nende riikide jaoks, kus inimõigusi, eriti naiste inimõigusi raskelt rikutakse;
8. palub komisjonil ametlikult asutada kaubanduse peadirektoraadi juurde kaubanduse ja sugupoolte büroo, mis vastutaks muuhulgas ka kontrollimise eest, et need riigid, kellel on kaubanduslikud suhted Euroopa Liiduga, järgiksid inimõigusi, eriti naiste inimõigusi, ning reageeriksid samuti aktiivsel viisil inimõiguste rikkumise korral;
9. palub komisjonil analüüsida soolisest aspektist lähtuvalt tootmis- ja menetlusmeetodeid (PPM, nagu WTO neid määratleb), et kindlaks teha, millised PPMid kuuluvad CEDAW ja inimõiguste pakti kohaselt konkreetse soolise diskrimineerimise alla, ning koostada strateegiad rahvusvaheliste eeskirjade järgimiseks ekspordiriikides;
10. palub komisjonil tagada, et Euroopa ettevõtted, mis saavad kasu ELi turulepääsu programmide ELi koostööpoliitika raames, ei aitaks kaasa selliste tegevuste levimisele nagu töötajate, eriti naiste, ebainimlik ekspluateerimine;
11. rõhutab, et tööhõive soodustused formaalses ja mitteformaalses majanduses sõltuvad paljudest erinevatest faktoritest, sealhulgas töötasust, töötingimustest ja töökoha turvalisusest, ning naised diskrimineeritakse jätkuvalt nendest soodustustest osasaamisel; kutsub seega komisjoni üles looma oma arengu- ja koostööpoliitika raames eraldiseisvat fondi osana tulevastest kaubandus- ja koostöölepingutest kolmandate riikidega, et toetada asjassepuutuvate riikide naisi, edendades nende juurdepääsu krediidile, haridusele ja kutsekoolitusele, et vähendada mitteformaalse töö osakaalu; kutsub komisjoni üles esitama Euroopa Parlamendile aruannet, mille on allkirjastanud abiandjad ja abisaajad, et tõestada, et sihtotstarbeline rahastamine ei ole oma algsetest eesmärkidest kõrvale kaldunud;
12. kutsub nõukogu, komisjoni ja liikmesriike üles kiirelt tutvustama mittediskrimineerimise ja soolise võrdõiguslikkuse põhimõtteid Globaliseerumisega Kohanemise Euroopa Fondi (EGF) praktikatesse ja tagama, et sellest fondist tulev toetus ei asendaks sotsiaalkindlustusmaksid;
13. rõhutab, et suur töökohtade kadumise arv Euroopas kinnitab tööstuse restruktureerimise kasvu tendentsi; märgib, et kõige enam puudutab see tootmis-, transpordi-, telekommunikatsiooni- ja finantsteenuste sektoreid; palub nõukogul, komisjonil ja liikmesriikidel võtta kindlasti Globaliseerumisega Kohanemise Euroopa Fondi raames arvesse mittediskrimineerimise ja soolise võrdõiguslikke põhimõtteid;

14. kutsub nõukogu, komisjoni ja liikmesriike üles tagama, et soo ja võrdsete võimaluste mõõde oleks esindatud kõigi Euroopa Liidu fondide eesmärkides; rõhutab vajadust tuua näiteid edusammudest, mis naiste ja meeste vahelise võrdsuse edendamises ja kõigi diskrimineerimise vormide vastu võitlemises on tehtud; nõuab struktuurifonde hõlmava määruse (EÜ) nr 1260/1999 artikli 35 alusel, et järelevalvekomitees oleks naiste ja meeste võrdne jaotuvus;
15. nõuab tungivalt, et igal aastal pandaks ELi liikmesriigid paremusjärjestusse soolise võrdõiguslikkuse edendamise osas tööturul, tagades kõigile korraliku töö peamistele tööstandarditele ja teistele ILO konventsioonidele vastamise kaudu; märgib, et töökohad, tööhõive ja korralik töö peaksid olema üheksanda millenniumi arengueesmärgi sisuks, mis tuleb vastu võtta võimalikult kiiresti, ning kutsub üles kaasama peamisi tööstandardeid mitme- ja kahepoolsetesse kaubanduslepingutesse ning kaasama soolise võrdõiguslikkuse printsiipi kõigisse millenniumi arengueesmärkidesse;
16. osutab, et universaalne ja taskukohane juurdepääs olulistele teenustele, näiteks veele, haridusele, tervisele ja energiale, on naiste mõjuvõimu suurendamise eelduseks, kuid rõhutab, et teenuste liberaliseerimisel teenustekaubanduse üldlepingu (GATS) raames võib sellele eesmärgile olla positiivne mõju ainult juhul, kui GATSi põhimõtteid – riigisisene paindlikkus ja ruum poliitikas – kahe- ja mitmepoolsetel läbirääkimistel põhjalikult toetatakse;
17. toob välja, et TRIPSi leping näeb ette selle ülevaatamise kaks aastat pärast selle rakendamist, mida ei ole veel siiani tehtud, ja nõuab seetõttu tungivalt, et see ülevaade põhineks selle rakendamise kulude mõju hindamisel arenguriikides;
18. kutsub komisjoni üles kontrollima, kas 2005. aasta detsembris WTO ministrite kohtumisel Hongkongis saavutatud kokkuleppe rakendamise tulemusel seoses HIV ja AIDSi viirusevastaste ravimite kohustusliku litsentsimisega paraneb tõesti juurdepääs ravimitele, ja panema mainitud kontrolli käigus rõhu soolisele aspektile;
19. rõhutab, et sugupooltega seotud kaubanduse moonutusi, mis tulenevad traditsioonilisest rollijaotusest naiste ja meeste vahel mõnedes riikides, täpsemalt fakti, et naiste ülesanne on garanteerida toidu- ja veeohutus ning keskkonnakaitse, ei tohi vaadelda kaubanduse tehniliste barjääradena või allutada neid rahvusvahelistele kaubanduseeskirjadele;
20. kutsub üles arendama riigisiseseid poliitikameetmeid, mis edendaksid soolist võrdõiguslikkust, kaitsma ja edendama tööhõivet, sotsiaalhoolekannet, parandama naiste ja meeste tervislikku ja tööalast seisundit ning aitama kaasa jätkusuutlikule arengule; toob välja riigisisese paindlikkuse ja poliitikaruumi austamise tähtsuse kõigil kaubandus- ja arengupoliitika läbirääkimistel; palub, et tagataks arengumaade ja nõrga majandusega maade õigus valida, kas ja milliseid sektoreid avada, või vabastada nad turu liberaliseerimisest;
21. kutsub komisjoni oma dialoogis ja koostöös kolmandate riikidega pöörama erilist tähelepanu õiguslikele piirangutele, mis kahandavad naiste juurdepääsu sellistele tootmisvahenditele nagu krediit, varalised õigused ja kapital;
22. rõhutab, et võttes arvesse naiste tähtsat rolli põllumajanduslikes perekondlikes tegevustes,

tuleb austada ja tugevdada arengumaade õigust arendada ja rakendada põllumajanduspoliitikat, eriti WTO raames läbi viidavates läbirääkimistes, mis tagaks neile toidu osas iseseisvuses, eriti mis puutub WTO põllumajanduslepingusse; toob välja mikrokrediitide olulisuse vaesuse leevendamise vahendina; palub komisjonil esitada kaks korda aastas aruanne, mille on esitanud abi andvad asutused ja toetust saavad asutused ning mille eesmärk on tõestada, et rahaline abi jõuab adressaadini;

23. kutsub komisjoni ja nõukogu üles aitama arenguriikidel arendada oma suutlikkust kaubanduspoliitika väljatöötamisel, läbirääkimistel ja rakendamisel viisil, mis vastaks iga riigi vajadustele ja edendaks jätkusuutlikku, sooliselt tasakaalustatud majanduslikku arengut; nõuab, et kogu antav abi oleks sooliselt tasakaalustatud;
24. on seisukohal, et soolise mõju hindamised peaksid olema läbi viidud varases arengumaade abistamisega seotud tegevuste planeerimise ja eelarve koostamise etapis; on seisukohal, et see võimaldaks otsustajatel täpsemalt hinnata naisi ja mehi hõlmava poliitika mõjusid ja võrrelda ning hinnata väljapakutud poliitika loodetud tulemuste olukorda ja tendentse; on seisukohal, et aastaaruanne peaks sisaldama soolise mõju hindamise kontrollimisele pühendatud osa;
25. tervitab Norra valitsuse otsust rakendada seadusega 40% kvoot naiste esindatusele kapitaliühingute juhatustes; kutsub kõiki ELi liikmesriike üles järgmina Norra eeskujuga;
26. nõuab, et ELi liikmesriikide jaoks loodaks iga-aastane klassifikatsioon nende tegevuse kohta tööturul soolise võrdõiguslikkuse toetamisel, et tagada kõigile väarikas töö, mis vastaks peamistele tööhõivet puudutavate standarditele ja teistele ILO konventsioonidele;
27. kutsub „abi kaubanduse vastu“ programme üles olema orienteeritud soolisele võrdõiguslikkusele ja jätkusuutlikule arengule, mida finantseeritakse lisaressurssidest; rõhutab, et „abi kaubanduse vastu“ rahastamine peaks andma panuse suutlikkuse suurendamisse tarnimise osas, mis on vajalik, osalemaks kaubanduses, ja seda ei tohiks teha sõltuvaks abi saavate valitsuste poliitikast liberaliseerida põllumajandus, tööstus või teenuste turg;
28. toob Euroopa kaubanduspoliitikas välja sootundlike eelarvete olulisuse kui ühe strateegia, mis panustab soolise võrdõiguslikkuse edendamisse; kutsub komisjoni, nõukogu ja liikmesriike tungivalt üles rakendama sootundlikke eelarveid kui eelarvepoliitika standardvahendeid kõigil tasanditel;
29. rõhutab, et naiste osalemine majanduselusel on oluline, et suurendada nende usaldust ja võimeid ning parandada nende staatust ühenduses; rõhutab samuti, et juurdepääs ressurssidele võimaldab naistel luua sissetulekuid ja varasid, mis loob keskkonna, kus vaesed ja vähese sissetulekuga naised saavad võimaluse rajada ettevõtteid, parandada oma elutingimusi, kindlustada oma perekonna tervislik ja toitumuslik heaolu, harida oma lapsi, saavutada austus, millele neil on õigus kodus ja ühenduses, samuti osaleda poliitilises elus; toob välja mikrokrediitide märkimisväärse potentsiaali vaesuse vastu võitlemises, iseseisvuse edendamises ning mõnedes maailma kõige vaesemates ja halvemate oludega maades majandustegevuse julgustamises;

30. palub liikmesriikidel teha kõik neist olenev, et värvata oma majandusministeeriumidesse

naisi kõigil tasanditel, sealhulgas ka ministrite tasandil, et kindlustada soolise mõõtmeharvestamine kaubanduslike läbirääkimiste kontekstis kogu maailmas; palub liikmesriikidel samuti julgustada naisi kandideerima töökohtadele sellistes rahvusvahelistes organisatsioonides nagu WTO, Maailmapank, RVF (Rahvusvaheline Valuutafond) ja ILO ning toetada neid naisi, kes seda teevad;

31. teeb presidendile ülesandeks edastada see resolutsioon nõukogule, komisjonile, liikmesriikide valitsustele ning riigisiseste ja regionaalsetele parlamentidele ja läbirääkijariikidele ning Euroopa Nõukogule.

SELETUSKIRI

Sissejuhatus

2005. aasta oli rahvusvahelise arengu, naiste ja kaubanduse jaoks tähtis aasta. Tähtsündmuste hulka kuuluvad millenniumi arengueesmärkide viie aasta järgne hindamine, kümne aasta möödumine Pekingi üleilmsest naiste konverentsist, ELi arengupoliitika aruande hindamine, WTO VI ministrite konverents Hongkongis ja jätkuvad läbirääkimised AKV-EÜ riikide vahelise majandusliku partnerluslepingu üle. Soo ja kaubanduse vaheline suhe (mõlemas suunas: kuidas sugu mõjutab kaubandust ja kaubandus sugu) ei ole uus teema mitte ainult naistele, vaid ka valitsuste ja kaubanduspoliitika kujundajatele.

Kaubanduse või majandusliku üleilmastumise mõju kohta naistele ei teata väga palju. Osaliselt seetõttu, et kaubandusstatistika hulgas ei ole piisavalt soo põhjal eraldatud andmeid, ning osaliselt seetõttu, et majandusanalüüsid ja -mudelid ei ole koostatud sooteadlikult. Soo ja kaubanduse vahelises seoses ei ole ainult kaubandus see, mis mõjutab mehi ja naisi erinevalt. Paistab, et see suhe toimib ka teistpidi: sooline ebavõrdsus mõjutab kaubandust.

Alljärgnevalt on toodud kaks näidet soo ja kaubanduse vahelise keerulise suhte kohta¹. Näiteks sõltub **Lõuna-Aasia** tööstuse ekspordi edukus suurel määral naiste diskrimineerimisest palga osas. Naistele makstavate madalate palkade tõttu (umbes 85% meeste palgast) saavad sellised riigid nagu Korea, Taiwan ja Singapur oma tooteid väga madala hinnaga eksportida. Sõna otseses mõttes muudab see diskrimineerimise Lõuna-Aasia majanduskasvu mootoriks.

Aafrika Alam-Sahara riikides mõjutab sooline ebavõrdsus samuti kaubandust, kuid teistsugusel moel. Aafrika Alam-Sahara põllumajandussektoris on tööjaotuses valdav soo põhjal eristamine. Naised kasvatavad saaki selleks, et toita perekonda, ja mehed selleks, et teenida raha. Maailmapanga üllatuseks on Aafrika põllumajandustoodete eksport endiselt madal, hoolimata struktuurilise kohandamise programmidest. Kulud aastaid, enne kui Maailmapank mõistis, et soo põhjal eristamine tööjaotuses piirab Aafrika ekspordi kasvu.

Naissoost farmerid keelduvad töötamast oma abikaasade müügiks toodetava saagi heaks, sest nad ei saa selle eest midagi, samal ajal kui nende enda toidutootmine kannatab müügiks toodetava saagi laienemise tõttu nende maatükkidel. Seetõttu on Aafrika Alam-Sahara riikidest põllumajandustoodete ekspordi puhul sooline ebavõrdsus see, mis vähendab kaubanduse edukust. Suurema soolise võrdõiguslikkuse korral oleks eksport suurem ja naistele ka kasulik².

Raport naiste perspektiivide kohta rahvusvahelises kaubanduses peab vaatama kaubanduse ja majandusliku üleilmastumise nii positiivseid kui ka negatiivseid mõjusid ning võtma arvesse asjassepuutuvate küsimuste ja faktorite keerukust.

Mõnikord peetakse naisi üleilmastuvas kaubanduses võitjateks, sest üha rohkem naisi on võimelised tööd leidma. Kaubanduse liberaliseerimine on tegelikkuses avanud palju uusi

¹ WIDE, Network Women in Development, infoleht, veebruar 2002.

² WIDE, ibid.

võimalusi, eriti arenenud riikide haritud ja kutseoskustega noorematele naistele, ning viinud juurdepääsuni uutele ja paremini tasustatud töökohtadele ja võimalustele, mis ei olnud varem naistele kättesaadavad.

Naised, kaubandus ja töösuhted

Kaubanduse laienemine on edendanud ja kiirendanud naiste sulandumist nüüdisaegsesse tööstusesse. Sellel on väga positiivsed mõjud soolisele võrdsusele: isegi kui töötingimused on vähem soodsad kui meeste omad samadel töökohtadel, pääsevad naised ligi palgale, millel on positiivne mõju nende autonoomiale, mida pakub stabiilne sissetulek.

Kaubanduse laiendamise mõju naiste majanduslikule tegevusele on kasulik arengu ja laiemast inimlikust seisukohast. See annab naistele suurema kontrolli sissetuleku üle, kuigi mitte alati absoluutset individuaalset kontrolli. Naistel on tavaliselt perekesksemad kulutusharjumused kui meestel, seega on nende sissetuleku teenimise võimaluste parandamine viinud suurema investeerimiseni inimkapitali ehk lastesse, nende haridusvõimalustesse ja elukvaliteeti.

Riikides, mille turud on avatud välismaistele jaemüüjatele, suurtele toidukaubanduskettidele ning supermarketitele, on toimunud teatav turgude majanduslik puhastamine kohalike võimude poolt. Naissoost tänavakaubitsejad, kes palju aastaid võitlesid koha eest kohalikel turgudel, lükatakse kõrvale ja saadetakse mujale, et klientidel oleks vaba juurdepääs suurtele äridele ja tootemarkidega kaubamajadele.

See ei tähenda, et suur hulk kõrgelt kvalifitseeritud naisi ei saa kaubanduse liberaliseerimisest kasu. Ent samal ajal kaotavad miljonid naissoost töölised, väikeste farmide omanikud ja pisikaubitsejad juurdepääsu tootmisressurssidele, kaubanduse liberaliseerimine ei paranda vaba pinda töötavate vaeste, eriti naiste, kaubanduse seisukohast. Vastupidi, naiste sotsiaalseid ja majanduslikke õigusi, mis on kirjas Pekingi tegevuskavas, ignoreeritakse või määratletakse isegi kaubandusbarjääradena, mis tuleb kõrvaldada.

Majandusliku üleilmastumise üks mõjusid viimase kahe aastakümne jooksul on olnud töö mitteformaalsemaks muutumine. ILO määratleb mitteformaalset majandust kui „mitteformaalset tööhõivet ilma lepingu, hüvitiste või sotsiaalse kaitseta, mis leiab aset nii mitteformaalsete ettevõtete sees kui ka neist väljaspool“¹. ILO (1999) eristab mitteformaalses majanduses kolme tüüpi tööhõivet. Esiteks on olemas mikroettevõtete omanikud või töötajad, teiseks on omal käel tööd tegevad töölised või füüsilisest isikust ettevõtjad, sealhulgas tänavakaubitsejad ja väikefarmerid, ning kolmandaks töötajad, kes töötavad täistööajaga või teevad juhutöid.

Üheks mitteformaalsele majandusele iseloomulikuks jooneks on see, et töötajad saavad madalamat palka, neil on suurem finantsrisk, madalamad arengustandardid ja suurem sotsiaalne tõrjutus võrreldes nendega, kes töötavad formaalses majanduses². Nagu eespool välja toodi, on surve ettevõtetele konkureerida üha kiiremini globaliseerivas majanduses viinud palkade ja tegevuskulude langemiseni. Tööjõud on mitteformaalses majanduses odavam, sest seal on see maksuvaba ega allu valitsuse kontrollile. Globaliseerumine on ainult üks paljudest faktoritest, mis seletab mitteformaalsemaks muutumise suurenemist. Teiste

¹ Naised ja mehed mitteformaalses majanduses: statistiline pilt, ILO, 2002.

² SOLIDAR, korralik töö, korralik elu, lk 11.

faktorite hulka kuuluvad erastamine, struktuurilise kohandamise protsess, langus sotsiaalses kaitses ning kultuuriline ja sotsiaalne muutus.

Naised ja teenustekaubandus (GATS)

Teenuste sektorit peeti alguses mittekaubeldavaks sektoriks. Ent WTOs on teenustekaubanduse üldleping (GATS) sätestanud globaalsed eeskirjad teenustekaubanduseks ja sellesse investeerimiseks. Üks põhjustest, miks kaasati teenused WTO läbirääkimistesse, on teenuste kasv majandussektorina viimase kahe aastakümne jooksul ja selle tähtsuse tõus arengumaades (nt kommunikatsiooniteenused, turism, reisi- ja transporditeenused, ehitus- ja turundusteenused)¹.

Naised, kaubandus ja rahvusvahelised omandiõigused

Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping on mitmepoolse lähenemise raamistik intellektuaalsele omandile (IPR), mis jõustus 1996. aastal. TRIPS tähendab, et taimede, mikroorganismide, biotehnoloogiliste tehnikate, toidu ja peamiste ravimite kasutamist võib patendikaitsega kaitsta. Sellel on aga tõsised tagajärjed vaestele inimestele, eriti naistele, võttes arvesse, et 70% 1,3 miljardist vaesuses elavast inimesest on naised.

Peamised küsimused intellektuaalse omandi õiguste debatis on mitmetahulised². Üks peamisi väljakutseid on juurdepääs taskukohastele ravimitele – HIVi ja AIDSi, nakkushaiguste ning reproduktiivtervise jaoks. Teine väljakutsete ring, mida TRIPS naistele esitab, on juurdepääs seemnetele toidu tootmiseks, toidu turvalisusele ja piisavale toitumisele. Kolmas hulk väljakutseid hõlmab maale juurdepääsu ja selle kontrollimist; looduslike ressursside kasutamist ning juurdepääsu tehnoloogiale ja väetisele, et edendada naisfarmerite järjepidevalt madalat tootlikkust.

Rahvusvaheline kaubandus ja riikliku suutlikkuse tõstmine

On viimane aeg paradigmaatiliseks nihkeks ELi kaubanduspoliitikas. Kaubanduslepingud peavad olema seotud kehtivate rahvusvaheliste inimõiguslaste ja naiste õiguste alaste lepingutega, ökoloogilise säästvusega ning õigusega arengule ja vaesuse kõrvaldamisele.

Soomõjude hindamine

Soomõjude hindamine on oluline enamiku tegevuskavade puhul, sest need mõjutavad otseselt või kaudselt naiste ja meeste elusid. Viimastel aastatel on kvalitatiivsete ja kvantitatiivsete indikaatorite arendamine muutunud üha olulisemaks, et mõista muutusi naiste olukorras ja soosuhetes.

Soomõjude hindamine aitab kaasa efektiivsemate tegevuskavade koostamisele, veendes vastutavaid isikuid mõtlema sellest, kuidas tegevuskavad meestele ja naistele erinevalt mõju avaldavad. See võimaldab tegevuskavade koostajatel selle mõju täpsemalt ette kujutada ning võrrelda ja hinnata praegust situatsiooni ja suundi esitatud tegevuskava oodatavate tulemustega.

¹ Euroopa Naiste Lobby: kas teenustekaubandus puudutab ka naisi, 6.6.2001.

² ILO, TRIPSi mõjud sugupoolte aspektist, juuli 2003.

Soomõjude hindamist võib rakendada seadusandluses, poliitika planeerimises ning programmides, eelarvetes, raportites ja kehtivates tegevuskavades. Ent see on edukam, kui seda tehakse otsusetegemise varajases staadiumis, et saaks teha muudatusi või isegi poliitikat ümber suunata¹.

¹ Euroopa Komisjon, naiste võrdõiguslikkuse üksus, sooliste mõjude analüüs.
RR\625537ET.doc 13/14
Freelance-tõlge

MENETLUS

Pealkiri	Naiste perspektiivid rahvusvahelises kaubanduses		
Menetluse number	2006/2009(INI)		
Vastutav komisjon loa kinnitamisest istungil teada andmise kuupäev	FEMM 19.1.2006		
Arvamuse esitaja(d) istungil teada andmise kuupäev			
Arvamuse esitamisest loobumine otsuse kuupäev			
Tõhustatud koostöö istungil teada andmise kuupäev			
Raportöör(id) nimetamise kuupäev	Hiltrud Breyer 24.1.2006		
Endine raportöör / Endised raportöörid			
Arutamine parlamendikomisjonis	24.4.2006	2.5.2006	22.6.2006
Vastuvõtmise kuupäev	22.6.2006		
Lõpphääletuse tulemused	+ 21	- 0	0 1
Lõpphääletuse ajal kohal olnud liikmed	Edit Bauer, Hiltrud Breyer, Maria Carlshamre, Edite Estrela, Věra Flasarová, Nicole Fontaine, Zita Gurmai, Esther Herranz García, Rodi Kratsa-Tsagaropoulou, Urszula Krupa, Angelika Niebler, Marie Panayotopoulos-Cassiotou, Christa Prets, Teresa Riera Madurell, Raül Romeva i Rueda, Amalia Sartori, Britta Thomsen, Corien Wortmann-Kool, Anna Záborská		
Lõpphääletuse ajal kohal olnud asendusliige/asendusliikmed	Lidia Joanna Geringer de Oedenberg, Kartika Tamara Liotard		
Lõpphääletuse ajal kohal olnud asendusliige/asendusliikmed (kodukorra art 178 lg 2)	Guido Sacconi		
Esitamise kuupäev	20.7.2006		
Märkused (andmed on kättesaadavad ainult ühes keeles)			